

Correctievoorschrift VMBO-GL en TL

2026

tijdvak 2

geschiedenis en staatsinrichting CSE GL en TL

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 3.21, 3.24 en 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 3.21 tot en met 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goedgekeurd worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommitteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

Toelichting status correctievoorschrift

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

Verkeer tussen examinerator en gecommiteerde (eerste en tweede corrector)

Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

Toelichting aanvullingen op het correctievoorschrift

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking:

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout:

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen. Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de n-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn de volgende vakspecifieke regels vastgesteld:

- De vakinhoudelijke argumenten waarvan sprake is in de algemene regel 3.3 moeten voor het vak geschiedenis en staatsinrichting afkomstig zijn uit gezaghebbende, wetenschappelijk verantwoorde publicaties.
- Indien in een antwoord 'voorbeeld van een juist antwoord' staat, bevat het antwoord **voorbeelden** van juiste antwoorden. Het is **geen** opsomming van alle denkbare juiste antwoorden.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt 1 scorepunt toegekend.

HISTORISCH OVERZICHT EN STAATSINRICHTING VANAF 1848

Nederland (1848-1914)

1 D

2 D

3 **maximumscore 1**

ministeriële verantwoordelijkheid / onschendbaarheid van de koning

4 C

5 **maximumscore 1**

Voorbeeld van een juist antwoord is:

De vakbonden wilden de (werk)omstandigheden van arbeiders verbeteren (of een voorbeeld daarvan).

6 B

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

7 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- confessionele / protestantse / room-katholieke zuil 1
- reden: Tijdens de verzuiling hadden alle mensen in een zuil dezelfde levensbeschouwing / politieke opvatting. / Socialistische opvattingen werden door confessionelen/protestanten gezien als een bedreiging. / Bijzondere scholen wilden leraren van de eigen zuil (en geen leraren die sympathie hadden voor denkbeelden uit andere zuilen). 1

8 maximumscore 1

Voorbeeld van een juist antwoord is:

De bron is gemaakt door een voorstander, want volgens de bron is het niet eerlijk dat vrouwen geen kiesrecht hebben, terwijl mannen die in de gevangenis hebben gezeten, dat wel hebben.

Opmerking

Alleen als na 'voorstander' een juiste, bij de bron passende verklaring volgt, wordt 1 scorepunt toegekend.

Voor alleen het antwoord dat mannen wel mochten stemmen, wordt geen scorepunt toegekend.

De Eerste Wereldoorlog (1914-1918)

9 maximumscore 2

- 3 1
- 5 1

10 B

11 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat het gaat om de financiële gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs / het einde van de schoolstrijd.

Opmerking

Voor alleen het antwoord 'schoolstrijd' wordt geen scorepunt toegekend.

12 maximumscore 2

- Uit het antwoord moet blijken dat het ging om (Belgische) vluchtelingen / Belgen die het oorlogsgeweld wilden ontvluchten. 1
- Uit het antwoord moet blijken dat het gaat om de onbeperkte duikbotenoorlog. 1

Opmerking

Bij de tweede deelvraag mag voor alleen het antwoord dat er een duikbotenoorlog was, geen scorepunt worden toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
13	maximumscore 2 • tsaar/tsaren • Lenin	1 1
14	maximumscore 1 Voorbeeld van een juist antwoord is: De film was anti-Duits / maakte de Duitse keizer belachelijk (waardoor Duitsland kon denken dat Nederland partij had gekozen tegen Duitsland / voor de Geallieerden).	
15	D	

Het Interbellum (1918-1939)

- 16 **maximumscore 1**
Voorbeeld van een juist antwoord is:
Uitspraak 2 geeft de Dolkstootlegende weer, want er wordt gesproken over verraders / verlies als gevolg van problemen aan het thuisfront (en niet als gevolg van de militaire overmacht van de tegenstander).
- Opmerking*
Alleen als na 'uitspraak 2' een juiste verklaring met behulp van de bron volgt, wordt het scorepunt toegekend.
- 17 **C**
- 18 **D**
- 19 **maximumscore 1**
Uit het antwoord moet blijken dat het gaat om (hyper)inflatie / geldontwaarding / het bijdrukken van geld.
- 20 **C**

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

21 maximumscore 1

De mening is negatief. Dat blijkt uit (voorbeelden van juiste antwoorden):

- het lied dat droevig genoemd wordt.
- de toeschouwers die schrikken.
- Colijn die ernstig/droevig kijkt.
- de negatieve zaken die (op de poster achter Colijn) staan afgebeeld / de mensen die bedelen / het been dat wordt afgezaagd / de persoon die huult / het doodshoofd (op de poster achter Colijn).

Opmerking

Alleen als na 'negatief' een juiste verklaring volgt, wordt het scorepunt toegekend.

22 B

23 maximumscore 1

Voorbeelden van juiste antwoorden zijn:

- Het kenmerk indoctrinatie past bij de bron, omdat kinderen een nationaal-socialistische boodschap leren.
- Het kenmerk persoonsverheerlijking past bij de bron, omdat de Führer/Hitler wordt vereerd/bedankt.

Opmerking

Alleen als na een keuze een juiste, bijpassende verklaring volgt, wordt het scorepunt toegekend.

24 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De boodschap is dat de kiezer niet vrij is om een eigen keuze te maken / gedwongen wordt een bepaalde keuze te maken / dat het referendum niet op een eerlijke / democratische manier gehouden wordt. 1
- Dat blijkt uit (een van de volgende): 1
 - Hitler / de soldaat die toeziet op de keuze die de kiezer maakt.
 - de kiezer die zijn ja-stem aan Hitler/de soldaat laat zien.
 - de nazi-groet (van de kiezer).
 - de hakenkruizen.

Opmerking

Alleen als na een juiste boodschap een juist onderdeel van de bron is genoemd, wordt het tweede scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
25 maximumscore 2	zin 1: 1933 zin 2: SA zin 3: propaganda	
	indien drie antwoorden juist	2
	indien twee antwoorden juist	1
	indien minder dan twee antwoorden juist	0
26 maximumscore 2	Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	• reden: Mensen dachten (in 1938) dat door de Conferentie van München een oorlog (met Duitsland) was voorkomen.	1
	• gebeurtenis in 1939: de Duitse inval in Polen (waardoor Groot-Brittannië en Frankrijk Duitsland de oorlog verklaarden) / het uitbreken van een oorlog tussen Duitsland en Groot-Brittannië/Frankrijk/de Geallieerden / de Duitse bezetting van Slowakije	1

De Tweede Wereldoorlog (1939-1945)

- 27 maximumscore 1**
As-mogendheden
- 28 B**
- 29 maximumscore 1**
vrijheid van godsdienst
- 30 maximumscore 1**
Het niet ondertekenen was een voorbeeld van verzet, want door niet te ondertekenen lieten studenten zien dat ze tegen de Duitse bezetter waren / dat ze (de wetten van) de Duitse bezetter niet wilden gehoorzamen / want door te ondertekenen zouden studenten gehoorzaam moeten zijn aan de Duitse bezetter.
- Opmerking*
Alleen als na 'verzet' een juiste verklaring volgt, wordt het scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
31	maximumscore 1 Uit het antwoord moet blijken dat de informatie was dat Auschwitz een vernietigingskamp was / dat in Auschwitz Joden vermoord werden. <i>Opmerking</i> <i>Voor het antwoord dat Auschwitz een concentratiekamp was / dat de omstandigheden in Auschwitz slecht waren, wordt geen scorepunt toegekend.</i>	
32	maximumscore 2 • 2 • 3	1 1
33	maximumscore 1 Spoorwegstaking	
34	maximumscore 2 • land: Groot-Brittannië / Engeland • militaire operatie: Uit het antwoord moet blijken dat het gaat om Market Garden / de Slag om Arnhem.	1 1
35	maximumscore 2 Eerst 3, dan 4, daarna 1, vervolgens 5 en ten slotte 2. <i>Opmerking</i> <i>Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.</i>	
36	maximumscore 1 Voorbeeld van een juist antwoord is: Het bombardement was tegen burgers gericht. / Er zijn veel burgerslachtoffers gevallen (wat te zien is aan de vernietiging van de hele stad).	
37	maximumscore 1 Voorbeeld van een juist antwoord is: De schrijver van de bron verwachtte dat Duitsland een rechtsstaat werd, omdat hij aangaf dat het doden van een gevangene / het doden van een persoon zonder vorm van proces, later in een rechtbank zal worden bestraft. <i>Opmerking</i> <i>Alleen als na 'rechtsstaat' een juiste verklaring volgt, wordt het scorepunt toegekend.</i>	

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Door de tijd heen

38 maximumscore 1

Eerst 4 , dan 1, daarna 3 en ten slotte 2.

Opmerking

Er is maar één juiste volgorde.

Europa en de wereld (1945-1989)

39 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- beleid: de strijd tegen de onafhankelijkheidsbeweging/Soekarno / de 'politieke acties' / het voorkomen dat Indonesië onafhankelijk werd / het doorgaan met het besturen van de kolonie Indonesië 1
- propagandaboodschap: De Indonesiërs staan aan de kant van de Nederlanders / staan positief tegenover Nederland / steunen de Nederlandse regering / willen dat Indonesië een kolonie van Nederland blijft. 1

40 maximumscore 1

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Door de televisie leerden mensen opvattingen van andere zuilen/groepen in de samenleving kennen / konden mensen zien hoe andere mensen (buiten de eigen zuil/groep) leefden.

41 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat het gaat om de bouw van de Berlijnse Muur / om het sluiten van het IJzeren Gordijn / om het afsluiten van de vluchtroute naar de BRD via West-Berlijn.

42 maximumscore 2

- de Praagse Lente 1
- het Warschaupact 1

43 D

44 A

45 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat artikel 1 het discriminatieverbod/gelijkheidsbeginsel betreft (waardoor de doelen van de vrouwen ondersteund worden om gelijkheid ten opzichte van mannen te krijgen)

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

46 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Door het tekenen van het verdrag werd de wapenwedloop beëindigd, waardoor er vrede mogelijk werd tussen het Westen en het Oostblok en er een einde aan de Koude Oorlog kwam.

Opmerking

Als beide begrippen in een juiste onderlinge samenhang en betekenis worden gebruikt, worden 2 scorepunten toegekend.

Als de betekenis van beide begrippen juist wordt weergegeven, maar zonder onderlinge samenhang, wordt 1 scorepunt toegekend.

Door de tijd heen

47 maximumscore 2

Eerst 2, dan 5, daarna 3, vervolgens 4 en ten slotte 1.

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

De nieuwe wereldorde (vanaf 1990)

48 maximumscore 2

- buurland dat ophield te bestaan (een van de volgende): 1
 - de DDR
 - de Sovjet-Unie
 - Tsjechoslowakije
- historische reden (voorbeelden van juiste redenen): het einde van het communisme / het einde van de Koude Oorlog / de val van het IJzeren Gordijn / de val van de Berlijnse Muur / het herlevend nationalisme 1

49 C

50 D

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinator in de applicatie Wolf.
Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 22 juni.

6 Bronvermeldingen

- bron 1 Westfries Archief, <https://geschiedenislokaalwestfriesland.nl/bronnen/vereniging-voor-vrouwenkiesrecht>
- bron 2 Die Glocke, nr. 178, 4 augustus 1914. <https://www.kreis-warendorf.de/unsere-themen/kreisarchiv/kreisgeschichte-online/der-kreis-warendorf-im-1-weltkrieg/propaganda-und-kriegsbegeisterung>
- bron 3 Albert Hahn, De Notenkraker 12 juni 1915, IISG.
- bron 4 Het katholieke schoolblad; voorheen De katholieke onderwijzer, officieel weekblad voor het bijzonder onderwijs-eigendom der St. Lebuïnus-Vereeniging in het Aartsbisdom en der Diocesaan-Vereeniging in het Bisdom Haarlem, jrg 15, 1917, no. 733, 6 december 1917, blz. 1 (via delpher.nl).
- bron 5 <https://lostmediawiki.com/File:PosterKaiser.jpg>
- bron 6 Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, 2025. Gebruikte gegevens afkomstig van: <https://www.britannica.com/event/Western-Front-World-War-I>
- bron 7 uitspraak 1: <https://www.projekt-gutenberg.org/ludwige/hindenbu/chap003.html> (Von Hindenburg)
uitspraak 2: Richard Evans, het nazisme en complottheorieën (Amsterdam 2020) blz. 67 (Graaf Friedrich zu Eulenberg)
- bron 8 <https://usa.usembassy.de/etexts/speeches/rhetoric/wwleague.htm>
- bron 9 <https://www.dhm.de/lemo/zeitzeugen/dorothea-guenther-die-inflation-1923> (Dorothea Günther)
- bron 10 Leendert Jordaan, Collectie Atlas Van Stolk, inv.nr. 882, Het geheugen van Nederland (via delpher.nl).
- bron 11 David Cesarani, Endlösung. Het lot van de Joden. 1933-1949 (Amsterdam 2018) blz. 155.
- bron 12 W. Kempowski, Haben sie Hitler gesehen? Deutsche Antworten, München 1999, blz. 97.
- bron 13 Herbert Thomas, 30 maart 1936.
<https://sites.lsa.umich.edu/bcoppola/2019/08/30/the-sacred-ballot/>
- bron 14 Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, 2025.
- bron 15 A. Bertiglia. In: Anthony Rhodes, Geïllustreerde geschiedenis van de propaganda in de Tweede Wereldoorlog (Amsterdam 1993) p. 94.
- bron 16 <https://kampwesterbork.nl/de-stichting/nieuws/item/column-brieven-die-spreken>
- bron 17 <https://www.oorlogsbronnen.nl/thema/Loyaliteitsverklaring>
- bron 18 foto 1: Beeldbank WO2 – NIOD (nr. 179108)
foto 2: <https://p.verzetsmuseum.org/nl/kennisbank/de-nationaal-socialistische-beweging>
foto 3: NIMH (nr. 2155_001864) <https://beeldbank.nimh.nl/foto-s/detail/3d87ef70-eb18-11df-a391-13966e870614>
foto 4: Regionaal Archief Nijmegen (nr. GN243)
https://studiezaal.nijmegen.nl/detail.php?nav_id=2-1&index=50&imgid=14026503&id=284313

- foto 5: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Willebrordusplein-Rotterdam-dolle-dinsdag.jpg>
- bron 19 "Jan Hollander", Uitgave De Wacht, 8 oktober 1944.
https://www.destadsbron.nl/nl/Herinneringen_aan_de_spoorwegstaking_in_Amersfoort
- bron 20 foto 1: <https://www.iwm.org.uk/collections/item/object/205191988>
foto 2: <https://unwritten-record.blogs.archives.gov/2015/08/06/witness-to-destruction-photographs-and-sound-recordings-documenting-the-hiroshima-bombing/>
foto 3: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d1/German_Heinkel_He_111_bombing_Warsaw_1939.jpg
foto 4: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d8/Heinkel_He_111_over_Wapping%2C_East_London.jpg
foto 5: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c9/Bundesarchiv_Bild_183-B22081%2C_Russland%2C_Kampf_um_Stalingrad%2C_Luftangriff.jpg
- bron 21 Julia Boyd, A village in the Third Reich (London 2022) blz. 334.
- bron 22 NIMH (nr. 2174-1768) fotograaf: H. Hakens (mariniersbrigade)
https://beeldbank.nimh.nl/foto-s/detail/1b7958db-1d4f-2897-0100-9ea81bafcb46/media/5c794ef9-a640-9d2e-45d5-36a0940946e0?mode=detail&view=horizontal&q=hakens&rows=1&page=72&fq%5B%5D=search_s_mediatype:%22Foto%27s%22
- bron 23 Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, 2025. Gebruikte gegevens afkomstig van: https://www.dbnl.org/tekst/schu069welv01_01/schu069welv01_01_0012.php (blz. 277, tabel 10.1)
- bron 24 Collectie Spaarnestad Photo/NA/Anefo
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vrouwen_van_het_Amsterdams_Werklozen_Comitee_demonstreren_bij_het_Departement_van_Sociale_zaken_in_Den_Haag_voor_gelijke_-_SFA001012657.jpg
- bron 25 foto 1: J.D. Noske/Anefo Nationaal Archief
<https://geheugenvannederland.nl/thema/reizen/op-de-vlucht-voor-de-hongaarse-opstand/>
foto 2: <https://www.drechtsteden.net/nieuws/89964/in-kamp-papendrecht-werden-100-jaar-geleden-ruim-tweeduizend-belgen-ondergebracht#pid=1>
foto 3: fotograaf: Nikola Drakulic
<https://indischmonument.nl/thema/27eof4UMElxP5nohhdsZU8>
foto 4: <https://historiek.net/amerikaanse-piloot-bezorgde-berlijnse-kinderen-een-zoete-kerst/47024/>
foto 5: <https://www.amsterdam.nl/stadsarchief/stukken/kinderen/anne-frank/>
- bron 26 Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling , 2025. Gebruikte gegevens afkomstig van CBS.